

Uppsala Kommun Förvaltningsfastigheter AB

**Uppsala Stadshus -
Dragarbrunn 25:1**

**Uppsala
2017-12-14**

Uppsala Kommun Förvaltningsfastigheter AB

Uppsala Stadshus - Dragarbrunn 25:1

Hållbarhetsprogram

Datum 2017-12-14

Utgåva/Status

<i>Utg.</i>	<i>Datum</i>	<i>Omfattning</i>	<i>Granskad av</i>	<i>Godkänd av</i>
Version 1.0	2016-12-05	Original utgåva	David Lindgren	Gabriel Vikholm
Version 2.0	2017-12-14	Ändringar under SH-fasen		

Innehållsförteckning

1.	Orientering	1
1.1	Syfte och omfattning	1
1.2	Hållbarhetsorganisation	1
2.	Projektets vision och hållbarhetsmål	3
2.1	Projektets vision och målbild	3
2.2	Styrande dokument	4
2.3	Hyresgästen Uppsala kommuns krav	4
3.	Förutsättningar	5
3.1	Övergripande lagstiftning	5
3.2	Lokala krav och områdesbestämmelser	5
3.3	Utredningar som har eller ska genomföras	6
4.	Generalkonsultens och -entreprenörens miljöplanering	6
5.	Särskilda målområden	7
5.1	Social hållbarhet	7
5.2	Ekonomisk hållbarhet	8
5.3	Ekologisk hållbarhet	9
5.4	Drift och förvaltning	12
6.	Uppföljning och dokumentation	12
6.1	Uppföljning och dokumentation	12
6.2	Avvikelsehantering	13

Bilagor

	Upprättad		Ändrad	
	Datum	Ansvarig	Datum	Ansvarig
1. Detaljerade hållbarhetskrav och mål			2017-12-14	Åsa Johansson
2. BREEAM-SE ver 2.0 krav och mål			2017-12-15	Kristijan Jordanov
3. Miljö- och sociala krav vad gäller produktval under projektering och produktion			2017-12-14	Åsa Johansson

Uppsala Stadshus - Dragarbrunn 25:1 Hållbarhetsplan

1. Orientering

Uppsalas Stadshus är en märkesbyggnad för Uppsala och färdigställdes 1964. Byggnaden ska nu totalrenoveras och byggas till för att skapa moderna och ändamålsenliga lokaler för kommunens verksamhet och kontakten med medborgarna under projektnamnet Uppsala Stadshus 2020.

1.1 Syfte och omfattning

Hållbarhetsprogrammet beskriver Uppsala kommun och Byggherren FFAB´s övergripande och detaljerade hållbarhetsmål och krav för projektet Uppsala stadshus 2020 (Kv. Frigg).

Hållbarhetsprogrammet är styrande för projektet, se vidare i aktuell AF-del.

Mål och krav har formulerats i syfte att projektet ska bidra till positiva mervärden samt minimera negativ påverkan avseende ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet för byggnaden, dess brukare och närområdet i staden. Vid framtagande av projektets mål, som påbörjades under programskedet, har krav och önskemål från byggherren, hyresgästen, lokala områdesbestämmelser och lagkrav beaktats. Programmet redovisar roller och ansvar för vad som ska utföras, följas upp och dokumenteras under de olika skedena för projektering och produktion/byggnad.

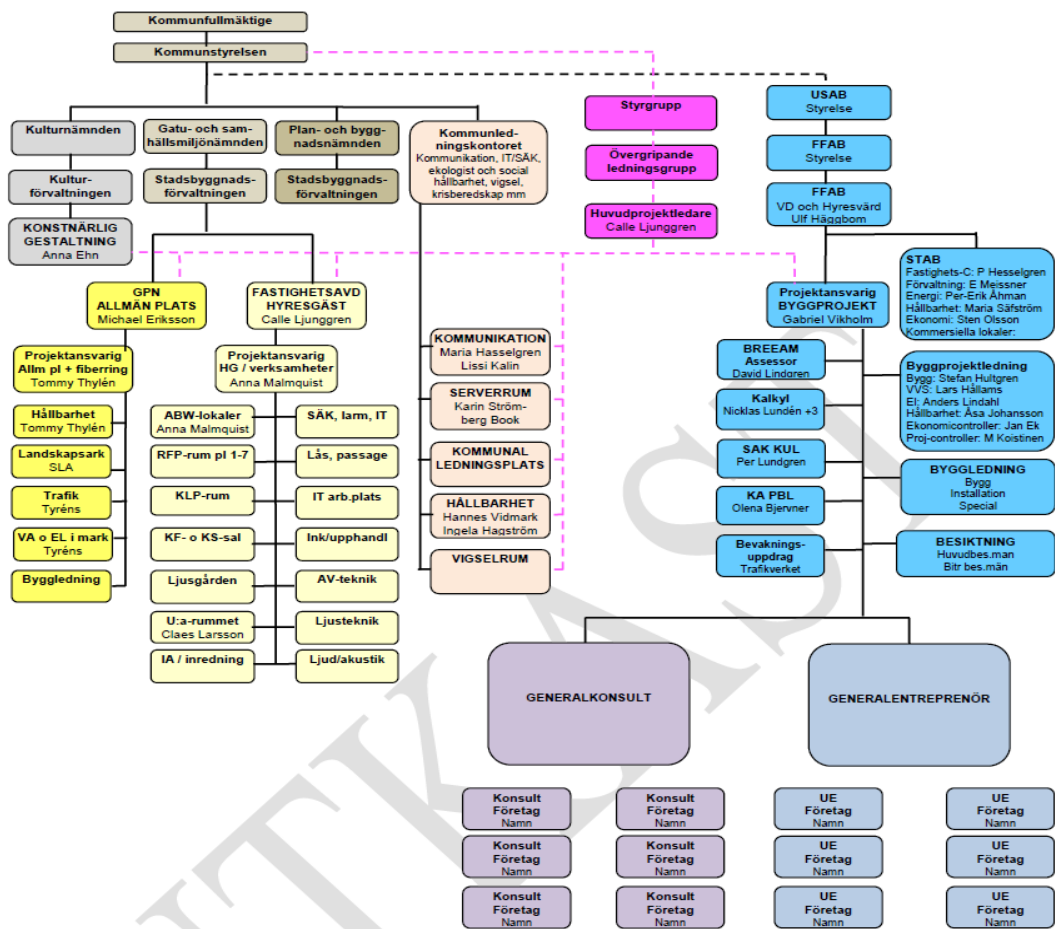
Helhetssynen är viktig för hållbarhetsarbetet. Programmet är ett levande dokument och kommer att kompletteras och fördjupas under projektets gång.

1.2 Hållbarhetsorganisation

	Namn
Byggherre/hyresvärd	
Projektledare	Gabriel Vikholm
Hållbarhetsansvarig	Maria Säfström
Hållbarhetssamordnare	Åsa Johansson
BREEAM-SE Assessor	David Lindgren
Byggherre allmän plats SBF – Gata Park	
Hållbarhetsansvarig (gatu- & parkchef)	Michael Eriksson

Hållbarhetssamordnare	Martin Andersson
Generalkonsult	
Hållbarhetsansvarig	Thomas Fredriksson
Hållbarhetssamordnare	Johan Hammar
BREEAM-SE AP	Kristijan Jordanov
Generalentreprenör	
Hållbarhetsansvarig (platschef)	Jens Andersson
Hållbarhetssamordnare	Lena Gerlöv

SH 2020 – ORGANISATION I BYGGHANDLINGS- OCH BYGGPRODUKTIONSSKEDET 2017-11-14 Rev.....

Figur 1: organisationsschema för hållbarhetsorganisationen i BH och produktionskedet (version 2017-11-14)

2. Projektets vision och hållbarhetsmål

Nedan beskrivs projektets övergripande hållbarhetsmål. Baserat på dem har detaljerade projektspecifika mål och krav tagits fram vilka redovisas i bilaga 1 och 2.

2.1 Projektets vision och målbild

Stadshuset för kommuninvånarna och det politiska arbetet

För att bidra till ökad social hållbarhet i samhället och enligt kommunens inriktningsmål, ska Stadshuset vara en öppen och tillgänglig mötesplats för kommuninvånarna för att främja medborgarnas delaktighet i att utforma samhället. Stadshuset ska erbjuda lika rätt till tillgänglighet för alla kommunens invånare. Om- och tillbyggnaden ska utformas med en god flexibilitet så att byggnaden med installationer kan anpassas till ändrade funktionskrav i framtiden. Det ska finnas ett varierat utbud av olika mötesfunktioner som stimulerar till en öppen dialog, där initiativ från invånare och opinionsbildning kommer naturligt till uttryck. Stadshuset ska utgöra navet i förtroendemannarbetet, där styrelse- och nämndmöten har sin givna hemvist.

Stadshuset i staden

Stadshuset ska fortsatt vara en märkesbyggnad och utmärkas av god arkitektur, resurseffektivitet och en effektiv samverkan med stadens samhällstekniska system. Byggnadens strategiska placering i det öppna torget vid Resecentrum underlättar för interaktion med medborgarna och det utgör ett betydelsefullt besöksmål längs Paradgatan/ Vaksalagatan. Detta stämmer väl överens med kommunens inriktningsmål att Uppsala ska vara attraktivt att leva, verka och vistas i.

Byggnaden ska vara ett uttryck för 2000-talets Uppsala med dynamik, öppenhet och ansvarstagande för en långsiktig hållbar utveckling. De offentliga rummen som omger stadshuset ska präglas av hög kvalitet. Enligt projektets Hållbarhetsmål ska Stadshuset bidra till en levande kvartersmiljö genom utformning av lokaler och entréer i markplan samt en exteriör som ligger i linje med Uppsalas Stadsrum.

Stadshuset som arbetsplats

Uppsala kommuns medarbetare ska ha bra arbetsvillkor och kan med hög kompetens möta Uppsala enligt kommunens inriktningsmål. Stadshuset innehåller kommunens ledningskritiska funktioner och administrativa enheter med stort samverkansbehov. Enligt projektets Hållbarhetsmål ska utformning av lokaler och arbetsplatser skapa en väl fungerande arbetsmiljö inom ramen för hyresgäst Anpassningen. Lokalutformningen ska bidra till att främja samarbete och effektivisering genom en aktivitetsinriktad planlösning och en kreativ atmosfär med smarta stödfunktioner och trivsamma utrymmen.

Förvaltningsfastigheters hållbarhetsmål

Byggherren/hyresvärden Förvaltningsfastigheters AB (FFAB) bedriver sitt miljöarbete enligt ISO14001:2015 och arbetar kontinuerligt för att minska miljöpåverkan i all verksamhet. För projektet gäller följande övergripande hållbarhetsmål:

- **Ekologisk hållbarhet:** Byggnaden ska vara mycket energieffektiv och klara Boverkets kommande nära-noll-energikrav. Klimatneutrala energikällor ska användas i första hand. Projektet ska hushålla med resurser vid val och upphandling av byggmaterial, hantering av avfall och val av energi- och mediasystem. Projektet ska undvika användning av miljö- och hälsofarliga byggnadsmaterial. Projektet ska bidra till biologisk mångfald samt fossilfria och säkra transporter och transportvägar på och till byggnaden. Som ett led i detta ska byggnaden certifieras enligt BREEAM-SE betygsnivå Excellent.
- **Social hållbarhet:** Byggnaden ska vara välkomnande och erbjuda lika rätt till tillgänglighet för alla kommunens invånare. Byggnaden ska bidra till en levande kvartersmiljö och värna och förstärka platsens och byggnadens kulturmiljö och identitet. Byggnaden ska erbjuda väl fungerande lokaler och system med god arbetsmiljö för de som arbetar i byggnaden.
- **Ekonomisk hållbarhet:** Byggnaden som helhet ska ha god driftsekonomi för att säkerställa långsiktigt god ägande- och hyresgästekonomi för kommunen. Utformning av lokaler i markplan och utomhusmiljö ska bidra positivt till det lokala näringslivet.

För att kunna uppnå detta och optimera byggnadens olika funktioner är god samverkan och dialog mellan projektets olika aktörer av avgörande betydelse.

2.2 Styrande dokument

För SH 2020 projektet finns det ett antal styrande dokument att förhålla sig till. Bland de mest betydande är följande:

- Arkitekttävlingsprogram (dat. 2016-02-10)
- Hållbarhetsmål FFAB Stadshus 2020 (dat.160120 exkl. bilaga)
- Lokal- och funktionsprogram 2016-02-02 med bilaga A (dat.160225)
- Samrådshandling kv Frigg (dat.151202)
- Cykelparkering stationsområdet planbeskrivning och plankarta
- Stadshuset kulturhistorisk bakgrund rev B2 (dat.150528)
- Geoteknik sammanställd (dat.151217)
- Riskutredning v.4 (dat.150413) med PM åtgärdsförslag ver. 150413

2.3 Hyresgästen Uppsala kommuns krav

Uppsala kommun kommer att vara den dominerande hyresgästen i byggnaden och kommunens krav som hyresgäst har fastställts i följande styrande dokument som gäller för projektet:

- Uppsalas paradgata med Visionsdokument december 2010 (dat. 160105)

- Uppsalas stadsmiljö Riktlinjer (dat.140303)
- Cykelkarta 2015-2016
- Miljö- och klimatprogram 2014-2023 (dat.151218)
- Mål och budget 2017-19, Uppsala kommuns nio inriktningsmål
- Översiktsplan för Uppsala kommun: Grönytefaktor för allmän plats och kvartersmark samt balanseringsprincipen

Utöver dessa krav finns ett antal övergripande policydokument för kommunen som i viss mån är tillämpliga för byggnader och enskilda byggprojekt. Projektet har beaktat följande dokument och kan i viss mån bidra till att mål och intentioner i dessa uppfylls:

- Policy för hållbar utveckling
- Arkitekturpolicy för Uppsala kommun
- Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Inriktningsmål avseende hållbarhet för Uppsala kommun (Övergripande tagna av Kommunfullmäktige)
- Upphandlingspolicy för Uppsala kommun med bolag
- Parkeringstal för Uppsala- riktvärden för parkering på kvartersmark

3. Förutsättningar

3.1 Övergripande lagstiftning

Alla aktörer som verkar i projektet är ansvariga för att känna till och tillämpa all relevant lagstiftning som berör projektet. Projektet omfattas av, men är inte begränsat till, bl.a. följande lagstiftning:

- Miljöbalken (SFS 1998:808) med tillhörande förordningar
- Plan- och bygglagen (SFS 1987:10) samt förordning.
- Arbetarskyddsstyrelsens föfattningssamling (AFS)
- Boverkets föfattningssamling (BFS)
- Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS)
- Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS)
- Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHs)

3.2 Lokala krav och områdesbestämmelser

Inom Uppsala kommun finns bland annat följande lokala bestämmelser och förordningar som ska efterlevas i projektet:

- Riksintresse för Kulturmiljövård Riksantikvarieämbetet (objekt ID 1448 enligt Länskartor) dock utan att ingå i uttrycket för riksintresset (Samrådshandling kv Frigg sid 101) samt järnvägstrafik, Ostkustbanan.
- Detaljplan för kvarteret Frigg
- Detaljplan för Bussterminal vid Uppsala C

- Detaljplan för Cykelparkering inom stationsområdet
- Vattenskyddsområde för Uppsala
- Renhållningsordning Uppsala kommun 2014-2022

3.3 Utredningar som har eller ska genomföras

Följande utredningar har eller planeras att genomföras som underlag för olika sorters beslut i projektet. Fler utredningar än de som listas nedan kan komma att utföras inom ramen för projektet. Alla aktörer som verkar i projektet är ansvariga för att känna till och beakta för den aktören relevant information i dessa utredningar.

- Miljöinventeringar inför rivning (separat för PCB, lättbetong)
- Radonmätningar
- Miljöteknisk undersökning med avseende på historiska markföroreningar
- Elektromagnetiska fält
- Alternativa energiförsörjningssystem (krav om >1000 m²), se SFS 2006:985, 23 §
- Buller
- Fuktsäkerhet
- Geotekniska markundersökningar
- Riskanalys avseende störande vibrationer av grannfastigheter
- LCA för byggtekniska lösningar
- LCC för energitekniska lösningar och installationer (t.ex. utredningar för olika typer av funktionsglas för fasad och tak)
- Riskutredning (tågurspårning, farligt gods mm)
- Översvämningsrisk i 100 års perspektiv
- Lokal hantering av dagvatten
- Cykelplatsutredning
- Ett antal flera utredningar kopplade till BREEAM: bl.a. Platsens ekologiska värde m.m.

4. Generalkonsultens och -entreprenörens miljöplanering

Generalkonsulten har tidigt i uppdraget upprättat och -entreprenören skall tidigt i uppdraget upprätta en hållbarhetsplan med tillhörande verktyg för uppföljning för eget arbete. Hållbarhetsplanen skall ange hur projekteringen respektive entreprenaden kommer att planeras, identifiera relevanta lagkrav, organiseras, genomföras, kontrolleras och dokumenteras för att säkerställa att mål och krav i byggherrens hållbarhetsprogram uppnås. Projektet ska hålla en hållbarhetsnivå som möjliggör certifiering enligt BREEAM excellent. Samtliga relevanta krav i bilaga 1 och 2 ska beröras.

I hållbarhetsplanen skall även generalkonsultens respektive -entreprenörens miljökompetens, organisation, tidsplanering mm redovisas. Hållbarhetsplanen ska granskas och godkännas av beställaren.

Avseende miljökompetens gäller att personal ska inneha erforderlig miljökompetens för uppdraget och sin/sina arbetsuppgifter. För ramavtalsleverantörer hos FFAB krävs att de som arbetar i deras fastigheter ska ha gått deras interna miljöutbildning med inslag av social och ekonomisk hållbarhet. Samtlig personal ska ha generell kunskap om hållbarhetsfrågorna i byggprojekt samt vid behov fördjupad kunskap i relevanta frågor. Varje aktör ansvarar för att egen personal och personal hos eventuella underkonsulter, underentreprenörer och underleverantörer, erhåller erforderlig kännedom om detta hållbarhetsprogram samt om dennes ansvar enligt upprättad hållbarhetsplan. Personal som är verksam på arbetsplatsen kommer att underställas såväl entreprenörens miljöledning- och arbetsmiljösystem samt de BREEAM krav som berör byggarbetsplatsen.

Generalkonsulten respektive -entreprenören ska regelbundet (månadsvis) informera byggherren om hur arbetet med hållbarhetsfrågorna framskrider. Fortlöpande uppföljning av kraven enligt Hållbarhetsprogrammet under projektering, inköp, produktion mm kommer att ske av beställaren.

Generalkonsulten respektive -entreprenören ska på eget initiativ meddela byggherren om denne identifierar ytterligare relevanta hållbarhetsrelaterade krav som projektet bör beakta eller uppfylla utöver det som framgår av projektets hållbarhetsprogram samt om andra betydande förändrade förutsättningar identifieras för samråd om åtgärdsbehov.

5. Särskilda målområden

5.1 Social hållbarhet

Uppsala kommun ska kännetecknas av att verka för mänskliga rättigheter i all sin verksamhet, i sitt sätt att påverka samhällsutveckling och i samarbete med andra. Uppsala ska vara jämställt och attraktivt att leva och verka i. Vid utformningen av Uppsala stadshus och kommunens arbetslokaler är det därför av största vikt att beakta frågor rörande social hållbarhet.

För att passa kontexten och den rådighet som finns i samband med ett om- och tillbyggnadsprojekt så har projektets mål rörande social hållbarhet brutits ner till följande områden:

- Stadshuset ska erbjuda lika rätt till tillgänglighet för alla kommunens invånare.
- Lokaler och platser ska vara inbjudande för olika individers behov oavsett kulturell eller social bakgrund, ålder eller kön. System ska utformas för att skapa säkerhet och trygghet för byggnadens brukare och besökare.

- Stadshuset ska bidra till en levande kvartersmiljö genom utformning av lokaler och entréer i markplan samt en exteriör som ligger i linje med Uppsala Stadsrum.
- Byggnaden ska erbjuda god arbetsmiljö och väl fungerande lokaler anpassade till kommunens arbetssätt, dvs. aktivitetsbaserade arbetsplatser, och kontakt med medborgarna.
- Projektet ska värna och förstärka platsens estetiska värden, byggnadens kulturmiljö och identitet.
- Projektet ska skapa en säker och hälsosam transportsituation för gående, cyklister, fordon och varuleveranser till, från och runt byggnaden i dess närhet. Transportlösningen ska uppmuntra till fossilfritt resande till och från byggnaden.
- Vid upphandling och inköp av sten- och träprodukter ska det ställas sociala krav utöver miljökrav. De varor som levereras till projektet ska vara producerade under förhållanden enligt internationella konventioner (ILO) och förklaringar som uttrycks i Förenta Nationernas Global Compact avseende mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och korruption (enligt Upphandlingspolicy för Uppsala kommun med bolag, feb 2014).

I projektet tas social hänsyn under byggskedet genom att entreprenaden, har som mål, att den ska utföras i en god gemenskap mellan alla inblandade aktörer.

5.2 Ekonomisk hållbarhet

Uppsala kommun ska kännetecknas av att främja kunskapsutveckling, innovationskraft och företagsamhet i all sin verksamhet. Kommunen ska säkra ett gott företagsklimat, växande lokal arbetsmarknad och stärkt lokal ekonomi och framtidstro. Kommunen ska ha en god egen ekonomi för att ha resurser att ge god service till kommuninvånarna. Samlokaliseringen av flera av kommunens verksamheter i Stadshuset bidrar till en hög resurseffektivitet sett ur ett ekonomiskt perspektiv för kommunens förvaltningsorganisation som helhet. Vid utformningen av Uppsala stadshus är det vidare av största vikt att beakta frågor rörande ekonomisk hållbarhet för både ur ett drifts-, fastighetsägar- och hyresgästperspektiv och hur det påverkar det lokala näringslivet. För att passa kontexten och den rådighet som finns i samband med ett om- och tillbyggnadsprojekt så har projektets mål rörande ekonomisk hållbarhet brutits ner till följande områden:

- Byggnaden och utemiljöer ska som helhet ha en god långsiktig driftsekonomi genom val av kostnadseffektiva byggnadstekniska lösningar avseende investeringskostnad, driftsekonomi, drift- och underhåll samt daglig skötsel.
- Lokalerna och tekniska system ska utformas så att de är flexibla för framtida ändrade behov.
- Utformning av lokaler i markplan och utomhusmiljöer ska möjliggöra stöd till det lokala näringslivet. Hållbara affärsmodeller för aktörer på

fastigheten ska uppmuntras. Platsvarumärket och närheten till resecentrum ska användas för att förstärka attraktionskraften.

5.3 Ekologisk hållbarhet

Uppsala kommun ska kännetecknas av ett ansvarsfullt resursutnyttjande av våra gemensamma naturresurser i all sin verksamhet, i sitt sätt att påverka samhällsutvecklingen och i samarbete med andra. Kommunen ska säkra en miljö som främjar folkhälsa, biologisk mångfald och motverkar klimatförändringar. För att passa kontexten och rådigheten som finns i samband med ett om- och tillbyggnadsprojekt så har projektets mål rörande ekonomisk hållbarhet brutits ner till ett antal huvudområden:

5.3.1 BREEAM-certifiering av projektet

Om- och tillbyggnaden ska certifieras enligt BREEAM-SE nivå Excellent då detta bidrar till att ett flertal viktiga mål rörande ekologisk hållbarhet uppnås. I bilaga 2 anges bedömd ansvarsfördelning mellan byggherre, generalkonsult och generalentreprenör för att implementera och upprätta ansökningsdokumentation för de olika kriterierna. Vid delat ansvar beslutas i samverkan vem som gör vad.

I bilaga 2 anges vissa kriterier som skall uppfyllas då FFAB bedömer dem som särskilt viktiga för projektet. För att optimera projektets resurser och skapa god funktionalitet i byggnaden ska samverkan ske mellan byggherre, generalkonsult och generalentreprenör om vilka kriterier som ska implementeras och den poängnivå som ska uppnås.

Byggherren tillhandahåller BREEAM Assessor samt sköter administration med SGBC för projektet.

Generalkonsult tillhandahåller BREEAM AP som aktivt ska arbeta i projektgruppen. Generalentreprenör tillhandahåller en kompetent, gärna med BREEAM AP behörighet, BREEAM-samordnare.

Exakta tider för inlämnande av ansökningar samt rutiner kring granskning, dokumentation på projektplats m.m. beslutas i samråd inom projektgruppen. Design stage ansökan förväntas skickas in under bygghandlingsskede och post construction ansökan samma månad som slutbesiktning sker.

5.3.2 Klimatpåverkan

Projektet ska minimera påverkan på klimatet genom utsläpp av växthusgaser genom arbete med följande huvudområden:

- Mycket låg total energianvändning för byggnaden som helhet. Val av energikällor med låga utsläpp av växthusgaser.
- Val av produkter och material skall ske med ett livscykelperspektiv och en helhetssyn avseende utsläpp av växthusgaser under produktion, brukande och vid rivning.
- Lösningar för att uppmuntra fossilfria transporter till och från byggnaden, och om möjligt närområdet, ska väljas. Lösningarna ska baseras på resultaten från en resvaneundersökning för brukarna.

5.3.3

Materialval och dokumentation

De byggvaror (produkter, materialval etc.) som föreskrivs och används i projektet ska miljö- och hälsobedömas i Byggvarubedömningen (BVB) enligt krav i BREEAM (indikator Mat 8). Installationsprodukter ska också registreras i BVB. För dessa produkter gäller att ej godkända/bedömda produkter kan accepteras om likvärdiga alternativ saknas. Kraven omfattar även material som används i den yttre miljön på fastigheten som t.ex. inredning för vinterträdgården och övrig utemiljö (cykelställ, mark- och mursten, parkbänkar mm) och installationsprodukter under mark.

En projektspecifik produktvalsrutin har tagits fram som ska följas av berörda parter (Miljö- och sociala krav vad gäller produktval under projektering och produktion, version 02), se bilaga 3.

Bedömningen ska göras av respektive generalkonsult eller – entreprenör eller av denne anlita underkonsult, -entreprenör eller – leverantör innan det föreskrivs eller köps in.

Byggherren har upprättat en projektplats på BVB med önskad mappstruktur. Generalkonsultens och – entreprenörens hållbarhetssamordnare har fått utökad behörighet för att själv kunna bjuda in de aktörer som ska ha tillgång till BVB samt lägga upp relevanta mappar.

För **trä- och stenprodukter** invändigt och utvändigt ska, förutom miljökrav, även sociala krav ställas. De varor som levereras till projektet ska vara producerade under förhållanden som är förenliga med tillämplig lagstiftning i tillverkningslandet samt internationella konventioner (Internationella arbetstagarorganisationens (ILO) kärnkonventioner) och förklaringar som uttrycks i Förenta Nationernas Global Compact avseende mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och korruption (enligt Upphandlingspolicy för Uppsala kommun med bolag, feb 2014).

Detta innebär att leverantören ska ha uppförandekod/policy/riktlinjer för att hantera socialt ansvarstagande i leverantörskedjan, inklusive rutiner för att säkerställa kraven. Räckvidden av arbetet med sociala aspekter ska sträcka sig minst ett steg tillbaka i leverantörskedjan och innefatta krav på närmaste underleverantör vad gäller någon eller fler av de områden som anges i kommunens Upphandlingspolicy (FNs vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, FN's Global Compact och ILO's åtta kärnkonventioner).

Allt trävirke ska komma från en godkänd källa och ska inte vara med på CITES-listan enligt krav i BREEAM Mat 5. För träprodukter finns det olika certifieringssystem exempelvis FSC och PEFC, som säkerställer att kriterier för bl.a. spårbarhet avseende avverkningsland för träråvaran uppfylls. Kriterier såsom att trävirket har avverkats på ett lagligt sätt och att intyg finns för detta ingår.

Material- och systemval ska redovisas kontinuerligt vid t.ex. projekterings- och byggmöten. Avvikelse från godkända produkter ska redovisas till byggherren och orsak till avvikelser ska dokumenteras enligt gällande version av produktvalsrutin (bilaga 3). Godkännande ska erhållas *innan* produkten föreskrivs, köps in eller används.

Generalkonsultens eller – entreprenörens tid och kostnader för att identifiera godkända produkter, undersöka alternativ, kontakter med leverantörer för att få ej bedömda produkter bedömda, licenser, avgifter till BVB för bedömning av nya produkter och liknande ska ingå i lämnade anbud. Entreprenören ska vid leverans av naturstenprodukter, kunna visa att stenen producerats/bearbetats i en för arbetarna säker och hälsosam arbetsmiljö i enlighet med regler i de internationella konventioner som Sverige är ansluten till.

Notering: för projektet förväntas i storleksordning minst 500 produkter användas. Om antalet redovisade produkter kraftigt understiger detta ska en förklaring lämnas av generalentreprenören.

5.3.4 **Avfallshantering Byggskedet**

Mängden byggavfall ska minimeras och sorteras så att maximalt 10 % av projektets totala icke-farliga avfallsmängd hamnar på deponi. Åtgärder för minimering av total volym och mängd avfall till deponi ska planeras redan vid projektering, inköp och rivningsinventering samt implementeras fullt ut under produktion. Månatlig redovisning ska göras. Sortering och hantering av restprodukter som bygg och rivningsavfall skall sorteras enligt "Resurs- och avfallshantering i byggande och rivning" (se www.bygg.org).

Färdig byggnad

Utrymmen för en god och hygienisk avfallshantering i den färdiga byggnaden ska skapas. Utformningen ska stödja god sortering hos brukarna som centralt i byggnaden inför omhändertagande och transport till extern mottagare. Särskild vikt ska läggas på arbetsmiljöfrågor med korta avstånd för uttransport av avfallet från byggnaden. Projektet ska planera för framtida mätning av sorterade fraktioner för olika hyresgäster och verksamheter.

5.3.5 **Kemikaliehantering på byggarbetsplatsen**

Kemikalieförteckning över kemikalier ska finnas på plats. Alla kemikalier ska ha ett uppdaterat säkerhetsdatablad.

Kemiska produkter och bränslen ska förvaras i låsbart utrymme och hanteras så att spill och läckage till mark, vatten eller avlopp förhindras.

Bränsletankar ska vara invallade. Absorptionsmedel ska finnas tillgängligt vid eventuellt spill av olja eller andra kemikalier. Generalentreprenören ska ha rutiner för skyddsåtgärder och informationshantering i samband med spill eller läckage och personalen inklusive underentreprenörers personal ska känna till dessa rutiner. Byggherren ska snarast möjligt informeras om eventuella incidenter.

5.3.6

Urban biologisk mångfald

Projektet ska tillvarata de möjligheter som finns att skapa grönska och biologisk mångfald för att öka livskvaliteten i området. Den biologiska mångfalden avseende växter och djur ska efter projektets genomförande vara högre än innan. Vid utformningen ska en ekosystemanalys göras för att möjliggöra stöd till närliggande habitat för olika arter. Detta ligger i linje med Översiktplanen och dess verktyg såsom grönytefaktor för kvartersmark och Balanseringsprincipen.

Utemiljön, växtval och lokalt omhändertagande av dagvatten ska anpassas den till platsens förutsättningar och vara attraktiv och inbjudande för stadens medborgare. Utformningen av utemiljön, växtval och dagvattenhanteringen ska anpassas till platsens förutsättningar. Särskilt värdefull befintlig vegetation ska om möjligt bevaras och utvecklas. Vid borttagande av träd ska minst ett träd återplanteras enligt Balanseringsprincipen.

5.4

Drift och förvaltning

Överlämnande och ibrukttagande ska göras med omsorg. För att säkerställa en god och ekonomisk framtida drift och förvaltning ska:

- Generalkonsulten och – entreprenören bjuda in byggherrens driftorganisation för att informera om och inhämta synpunkter på planerade system, driftövervakning, mätning och utformning av instruktioner och relevant dokumentation.
- Generalentreprenören bjuda in byggherrens driftorganisation till platsbesök, genomgång av instruktioner och dokumentation samt omfattande utbildning av system och driftövervakning.

Byggherren planerar att arbeta aktivt med driftövervakning i förvaltningsskedet för att kunna minimera byggnadens energianvändning och optimera funktionen och samspelet mellan byggnadens olika installationssystem. Generalkonsulten och -entreprenören ska utforma byggnadens system för att möjliggöra det.

6. Uppföljning och dokumentation

6.1

Uppföljning och dokumentation

Byggherren kommer att göra regelbundna avstämningar mot hållbarhetskraven och kommer även att utföra hållbarhetsrevision med hjälp av särskild sakkunnig. Generalkonsulten och -entreprenören ska också förbehålla beställaren denna rätt hos underkonsulter och leverantörer. Byggherrens avstämningar fritar inte projektören eller entreprenören från ansvar för sitt hållbarhetsarbete.

Generalkonsulten och – entreprenören anger själva i sin hållbarhetsplan hur implementeringen av krav ska dokumenteras i beskrivningar, ritningar, filer, kvitton, fotodokumentation eller liknande. Byggherren ska godkänna den redovisning som föreslås.

För kriterier kopplade till BREEAM gäller dokumentationskrav enligt BREEAM-SE manualen och tillämpad praxis för detta.

Redovisande dokumentation ska alltid vara sammanställd och sammanfattad på ett lättöverskådligt sätt.

Slutdokumentation

Följande slutdokumentation ska sammanställas av generalkonsult och/eller – entreprenör:

- Egenkontroll i form av ifylld och signerad miljöplan med tillhörande checklistor.
- Bevisande dokumentation för relevanta kriterier enligt BREEAM-SE 2.0
- Avfallsstatistik (totalt för projektet inklusive underentreprenörer) för farligt och icke-farligt avfall. Transportdokumentation för farligt avfall ska redovisas enligt lagkrav.
- Redovisning av miljöbedömda byggvaror på BVB:s projektplats.
- Kompletta avvikelserapportering

Projektören respektive entreprenören ska inför slutet av större skeden såsom leverans av systemhandling, bygghandling/förfrågningsunderlag och i samband med färdigställande och slutbesiktning upprätta en lättöverskådlig redovisning av hur projektets hållbarhetskrav implementerats. Redovisningen ska innehålla uppföljning av hållbarhetsplanen inklusive intygande att kriterierna uppfyllts samt redovisande dokument eller hänvisning till beskrivning, handling eller liknande där kriteriet har hanterats och implementerats.

Alla redovisande dokument ska vara spårbara och märkta med t.ex. projektnamn, projektnummer, fastighetsnamn, datum och/eller namn på person och företag som har upprättat dokumentet.

6.2 Avvikelsehantering

Upptäckta avvikelser eller incidenter under entreprenad ska snarast åtgärdas eller avhjälpas av ansvarig för berörd aktivitet och dokumenteras. Om avvikelsen är betydande ska den rapporteras till beställaren.

Alla eventuella avvikelser mot uppställda mål ska redovisas i en avvikelserapport till och godkännas av byggherrens hållbarhetssamordnare. Projektören respektive entreprenören ska motivera vald lösning och de alternativ som har undersökts. Ett godkännande av avvikelsen innebär endast att avvikelsen från miljökravet är godkänd, inte att byggherren tar ansvar för en viss lösning.

Projektören respektive entreprenören ska inför slutet av större skeden såsom leverans av systemhandling, bygghandling/förfrågningsunderlag och i samband med färdigställande och slutbesiktning sammanställa och dokumentera samtliga avvikelser som skett under perioden. Det ska tydligt framgå vilket krav som ej uppfylls för varje avvikelse samt att avvikelsen godkänts av byggherren.